

Kvikantin Hoiva

**Karleby,
Mellersta Österbotten**

Genast när vi stiger ut ur bilen vid Mats och Annikas stall i Kvikant känner vi det, lugnet. Klienterna har åkt för dagen, det var den andra dagen som klienterna var tillbaka på stallet efter vårens restriktioner och isolering. Mats och Annika väntar på oss för att visa oss runt på gården. Hästarna betar ute i sina hagar, stallet är tomt. Försommargrönskan är som vackrast just nu. Uppe på gaveln till manegen finns en ny holk, en tornfalksholk. Naturen är nära. "Man ser så många vilda djur, genast när man stiger ut genom ytterdörren", säger Annika. "Vi satte upp tornfalksholken när fåglarna började flyga runt här i vår", säger Mats, "Vi satte snabbt ihop en holk och lyfte upp den och efter två dagar började tornfalkarna kika in i holken. Nu ruvar nog honan". Nu under våren har färre människor än vanligt rört sig vid stallet, och Mats och Annika berättar att det märks att de vilda djuren syns till mer än vanligt. På gården bor 13 hästar och tre katter. Sju av hästarna är egna, de övriga är skötselhästar.

"2005 flyttade vi hit och började med stallet", berättar Mats, "Vi hade vanlig stallverksamhet, ridskola i ett par år och helskötselplatser. För några år sedan slog oss tanken att vi skulle börja med något annat. Vi funderade på om vi skulle sluta, eller bara ha kvar våra egna hästar. Så var det en bekant som hade hästar här tidigare som berättade om Green Care, för hon jobbade med administration på sjukvårdsdistriktet. Hon berättade att sjukvårdsdistriktet skulle börja implementera Green Care, så vi kollade upp det". Mats och Annika kollade upp en gård som hade liknande verksamhet och tittade också på Grön Arena-verksamheten i Sverige, och då föddes tanken att själva satsa på likadan verksamhet. "Och då var det bra att jag ringde till sjukvårdsdistriktet och berättade att vi funderat på en sådan här verksamhet, att är ni intresserade", skrattar Mats, "För kontaktpersonen på sjukvårdsdistriktet var genast att jo, helt klart! Jag visste inte då att de håller på med ett Green Care-pro-

"För våra klienter är nog hälsoeffekterna att de får bättre kondition, och mår bättre, och sover bättre. Det har vi hört av så många"

jekt. Jag tänkte att är det så här lätt, så ska jag bli försäljare!" Efter det här börjare Mats och Annika ganska snabbt söka om tillstånd från Regionförvaltningsverket, och fick också tillstånd. Sen tog det en stund innan de kom igång med själva verksamheten. 2018 började de arbeta med klienter.

Sjukvårdsdistriktet har en projektanställd som tidigare arbetat på dagverksamhet för personer med funktionsnedsättning. Hon har värvat klienter och frågat vem som skulle vara intresserad av att jobba på stallet i Kvikant. Före pandemin hade stallet i Kvikant mellan fem och sex klienter per dag, i nuläget tillåter inte alla boende-enheter ännu sina klienter att åka bort, och andra tillåter bara verksamhet utomhus. Det här betyder att det är färre klienter vid stallet just nu, men de som kommer är flera dagar. Arbetsdagarna varar från kl. 9 på morgonen till kl. 13 på eftermiddagen. På morgonen startar arbetsdagen med morgonkaffe, och lunch ingår i arbetstiden. "Det blir inte så lång arbetstid, men det räcker gott och väl för de flesta", säger Mats, "Det finns de som är kortare dagar. På onsdagar jobbar vi till kl. 14". Klienterna är veckovis vid stallet. Det finns sådana som jobbar fem dagar i veckan och sådana som jobbar en dag i veckan. "De flesta börjar med en dag i veckan och så får de se om de vill utöka antalet dagar", berättar Mats, "95 % av de som börjat har fortsatt".

"Den populäraste arbetsuppgiften är att göra ved. Det var först bara en tillfällig arbetsuppgift, men det var så många som tyckte om det, så nu har vi en vedstation!"

Sjukvårdsdistriktet i sin egenskap av uppköpare av tjänsten kräver inte någon speciell utbildning av de som erbjuder Green Care-tjänster, men Regionförvaltningsverket som ger verksamhetstillstånd har krav. När Mats och Annika ansökte om tillstånd krävdes att det fanns en sjukskötare eller socionom som är ansvarig för verksamheten. "Vi har en utomstående som är ansvarig", säger Mats. "Vi själva behöver inte någon speciell utbildning, för vi vårdar inte. Klienterna jobbar här, vi är arbetsledare".

Sjukvårdsdistriktet sköter om transporten till och från stallet och betalar för verksamheten. "För de som är här så har vi en betalningsförbindelse", berättar Mats, "Klienterna är här och vi skickar räkning till sjukvårdsdistriktet. Och sen när kontraktet ska förnyas så måste vi ringa, och så är det någon som tar ställning". Sjukvårdsdistriktet har också tagit i bruk ett system med servicesedlar, som enskilda individer kan använda för att få tillgång till verksamheten. Det här gäller t.ex. ungdomar som löper risk att slås ut. "Fast taxin kommer, så kommer de inte ut", säger Mats, "Jag har funderat på om vi borde fara och hämta dem, knacka på dörren att hej nu, upp ur sängen! För att själv fara ut till taxin kan vara för mycket". "Vi hade en grupp med ungdomar, och det skulle komma en grupp på nytt, men nu sköts det upp till hösten". "Vi har också haft klienter som kommit hit via psykiatrin", berättar Mats. Annika påpekar att socialarbetarna verkar ha mycket bråttom, de hinner inte komma för att titta på verksamheten. De känner inte heller alltid till möjligheten att skicka eller rekommendera klienter till arbetsverksamheten på gården.

Alla med funktionsnedsättning har rätt till arbetsverksamhet och enligt lag har de valfrihet. De flesta deltar i verksamhet som ordnas av sjukvårdsdistriktet bor i boende, med sina föräldrar eller för sig själv med olika grad av stöd. Det finns också en del som bor hemma och inte alls deltar i någon verksamhet, och just de skulle man gärna vilja att hade möjlighet till arbetsverksamhet.

Vad jobbar klienterna med då? De städar till exempel boxar, för mat och vatten till hästarna. "Vi visste ju inte hur verksamheten skulle utformas i början. Då hade vi kanske tänkt att det skulle vara mer hästskötsel. Men alla är faktiskt inte så intresserade av det", säger Mats. "Den populäraste arbetsuppgiften är att göra ved. Det var först bara en tillfällig arbetsuppgift, men det var så många som tyckte om det, så nu har vi en vedstation! Där finns jobb

“Det är inte meningen att klienterna ska bli omskötta, utan att de ska ha ett meningsfullt arbete. De förstår att det är viktigt att föra vatten åt hästarna”

för flera. Så får man väga upp hö åt hästarna i påsar. Där har vi en våg på väggen. Det är också populärt”. Ofta tycker klienterna om att göra den arbetsuppgift som de lärt sig göra – och vet hur fungerar. Arbetsuppgifterna har naturligt delats in efter vad klienterna själva tycker om att göra. Arbetsuppgifterna varierar också lite med årstid. Eftersom alla hästar går ute under sommaren, är det inte så mycket jobb i själva stallet. Därför har man ett växthus, och lite andra extra arbetsstationer på sommaren. Vanligtvis har klienterna haft semester i juli, från midsommar till augusti. Men det här året blir annorlunda, eftersom klienterna varit lediga hela våren, så fortsätter de flesta över sommaren. ”Så vi får väl se vad vi hittar på i sommar!”, säger Mats och skrattar. ”Det är enkla, inte så konstiga saker vi gör här. Men jag tror att alla trivs med att vara här ändå”. ”Det är inte meningen att klienterna ska bli omskötta, utan att de har ett meningsfullt arbete. De förstår att det är viktigt att föra vatten åt hästarna, och så vidare”. På vintern när hästarna står mer inomhus är det mer jobb med att städa boxar. Och skotta snö, det är populärt! ”Jag brukar kanske finslipa lite på kvällen, när jag kommer hem” ler Mats.

Det finns de klienter som hjälper till att göra lunchen också. Det finns ett fullt utrustat kök i stal-

let. ”Det var därför det var så lätt för oss att börja med den här verksamheten”, påpekar Mats, ”Vi har så bra sociala utrymmen”. Regionförvaltningsverket hade krav på ett omklädningsrum, och en stor sadelkammare byggdes om. Det enda som byggts helt nytt är ett WC inne i stallet, så att man inte alltid måste ta av sig skorna för att använda WC inne i de sociala utrymmena. På samma sätt som för t.ex. ålderdomshem eller daghem krävde Regionförvaltningsverket olika dokument över att verksamheten

“De flesta som är här säger att det är så mycket lugnare här”

är säker och följer alla regler. Den viktigaste faktorn för säkerheten är hästarna. “Vi följer rutiner, hästarna får mat i en viss ordning, de förs ut i en viss ordning. Allt hålls konstant, så hålls hästarna lugna. Ordning och reda, det är det viktigaste. För det som kan utgöra en risk, det är hästarna – och om man faller ner i gödselcontainern. Det är de två sakerna, och man måste se till att de funkar”, säger Mats. “De hästar som är osäkra i sig själv är de som kan vara farliga om de märker att människan är rädd”, tillägger Annika. “Modiga hästar bryr sig inte så mycket”. “Med hästar är det nog rutin som är viktigt, så att de mår bra”, säger Mats.

“De flesta som är här säger att det är så mycket lugnare här” säger Mats, “Och det förstår man, att det är lugnare här än där det är 30-40 personer dagligen, då kan det ju vara ganska oroligt”. Fast det finns pratsamma individer i gruppen, så behöver man inte arbeta precis intill, om man inte vill. Här vid stallet finns det mycket mera rum och man får arbetsro. Mats och Annika har principen att det ska vara roligt. Det får inte vara för strängt. “Det ska vara roligt att komma hit!” säger Mats. Att använda humor och skämta, är ett sätt att handskas med de kunder som kanske är lite mer utmanande. De kanske i sin tur hört allt för mycket negativ återkoppling på sitt beteende tidigare. “Att man skrattar

bort det lite, så går det enklare”, påpekar Mats.

Samspelet med hästar? “Med ponnyn Hemppa fungerar det bra”, säger Annika. “Hemppa är tillräckligt liten. Flera klienter kan stå samtidigt och borsta”. “Om du har en stor häst, som inte är van, ett energiskt halvblod, så kan det uppstå farliga situationer”, säger Mats, “Hemppa är inte så snabb i rörelserna, så han funkar bäst. Så vi ha kanske tänkt skaffa några ponnyer till”. “De är ofta och pratar med Hemppa, berättar saker åt honom. Hemppa är viktigast.” Den mest speciella arbetsuppgiften är att tvätta Hemppa. “Det kan vara Hemppa och tre vuxna män” säger Annika och ler. Gårdens tre katter är också populära. “Det har stört deras rytm lite, att det har varit så lugnt i nästan tre månader” skrattar Mats, “Så en katt som bott här inne i huset har flyttat till stallet. Och när klienterna kom igår igen, så tittade nog katterna långt efter det, att vad är det här!”. Annika berättar att katterna inte bryr sig om hästägarna som kommer och tittar till sina hästar. Katterna vet att hästägarna har bråttom, så de ids inte titta åt katternas håll. “Men klienterna, de tar alltid katterna i famn, om de [katterna] vill”. För Mats och Annika själva, så är hästarna familjemedlemmar. Hemppa, som är äldst, har de haft i 17 år.

Vi pratar en stund om lyckade kundupplevelser. Vad är det som Mats och Annika upplever som givande med kundarbetet? "Det ser man tydligt, att de flesta får mycket bättre kondition och rör sig mycket bättre efter att ha varit här i några månader", säger Mats. Vi diskuterar en stund om hur lätt det är att ha förutfattade meningar om hur mycket en viss individ klarar av, och hur en ny omgivning utan förutfattade meningar om en individs potential öppnar upp för utveckling. "Då man har gått omkring här i ett par månader, så inte är det ju något problem" berättar Mats om en klient som klarade av att röra i sig i skogen, trots att det inledningsvis inte ansågs möjligt. "Vi rör oss mest runt gården", tillägger Annika, "Idag gick vi till betet längst bort för att se till hästarna". "På fredagar är det rutin att gå till postlådan", säger Mats, "Vissa av kunderna vill absolut dit".

Hälsoeffekterna är tydliga. "För våra klienter är nog hälsoeffekterna att de får bättre kondition, och mår bättre, och sover bättre. Det har vi hört av så många", säger Mats. "Nu ser man tydligt, när de har varit borta i två och en halv månad, att konditionen inte är vad den var tidigare". Vi diskuterar en stund över hur förebyggande verksamhet sparar in på utgifter för hälsovård. "Då klienterna har bättre kondition och är mer utomhus, är de inte så ofta till läkare", påpekar Mats.

Har det uppkommit svårlösta situationer i det dagliga arbetet? "Nej", säger Mats och Annika, "Vi tycker att det gått mycket smärtfritt". "Inte har vi haft några problem. Någon som blivit sur någon gång, kanske, men inte något som inte skulle gå att lösa". "Det beror på vilka klienter man har. Man måste

"Med ponnyn Hemppa fungerar det bra. Hemppa är tillräckligt liten. Flera klienter kan stå samtidigt och bors-ta. De pratar ofta med Hemppa, berättar saker åt honom. Hemppa är viktigast"

anpassa sig och verksamheten. Om man skulle ha en form eller modell för alla, skulle det säkert inte gå. Vi har ändå så några klienter i gången, så vi kan individuellt anpassa arbetet. Någon tycker om att stå och prata, och då måste man ju stå och prata en stund". Någon har varit rädd för höga höjder, som rampen upp till containern för hästdynga, eller speciell, avvikande terräng. "Sådant har de varit rädda för. Men det har gått om när de har vant sig. Om man aldrig gjort eller provat på, så kan det kännas spännande", säger Annika. "Någon kan vara allergisk mot damm eller hö", säger Mats, "Då måste man bara beakta det i arbetsuppgifterna".

Företaget har en anställd, Meri, som jobbar heltid förutom Annika som också jobbar heltid med verksamheten och stallet. Mats jobbar mest sommartid, när han är hemma. Med två personal så kan man handleda en grupp på 6-7 klienter. "Men om det blir många fler så måst vi ju ha fler anställda" påpekar Mats. Sjukvårdsdistriktet har en rekommendation på 4-5 klienter per en personal. "Nog har vi ju hela tiden idéer", säger Mats, "Men man måste ju alltid se vad som är ekonomiskt möjligt, och i synnerhet om man erbjuder tjänster åt kommuner. Det är ju alltid en fråga om vad de är intresserade av, och som det finns pengar till." En del har de funderat på hästunderstödd verksamhet, eftersom Meri som är anställd, har specialkompetens på området.

Just nu räcker inte tiden riktigt till, verksamheten skulle i så fall behöva vara så pass mycket större att man skulle kunna anställa en till. Den ekonomiska hållbarheten är viktigt, när företaget är en heltidssyssla. "Man måste jobba långsiktigt på något sätt", säger Mats. "Och det man håller på med måste vara ekonomiskt lönsamt, så att man inte säljer till underpris, i synnerhet om man gör det på heltid. Det är annat om det är en bisyssla. Men om man ska leva på det så måste det ju gå ihop".

Nätverk och att upprätthålla goda kontakter är det viktigaste för marknadsföringen av verksamheten. Egentligen har inte heller det behövts marknadsföring, så länge som företaget har full sysselsättning med de klienter man har. Att man inom sjukvårdsdistriktet valt att satsa på Green Care-verksamhet är nog tack vare att man tagit mall efter god praxis i Norge, menar Mats. Om sjukvårdsdistriktet kommer att fortsätta på sin linje? "Det låter så", säger Mats, "men man vet ju inte säkert förrän de tagit beslut".

Hur tar Mats och Annika hand om sitt eget välmående? "Annika måste få vara ensam i stallet på kvällen", säger Mats och tittar på Annika, "Det är din sak". "Sen försöker vi ha semester nu som då. Vi har sådana personer som känner till verksamheten, som kanske jobbat här eller haft häst här och gärna

"Man måste anpassa sig och verksamheten. Om man skulle ha en form eller modell för alla, skulle det säkert inte gå."

hjälper till. Samtidigt som de ser till sin egen häst så gör de kvällsrundan. Men inte är vi mer än fyra eller fem dagar när vi far”.

Också vi får träffa Hemppa, innan vi åker. Han tittar en stund på oss innan han riktar sin koncentration mot det friska gröna gräset på andra sidan staketet. Vi går en sväng via vedstationen och höstationen innan vi åker från stallet, och kikar in i växthuset. I utkanten av området finns en alldeles ny eldplats

i skogskanten. Härifrån har du utsikt över hästhagarna. ”Alla var nog på gott humör i går”, berättar Mats med ett brett leende om den första arbetsdagen för klienterna vid stallet i Kvikant efter en lång och annorlunda vår.

Webbadress: <http://www.kvikantinratsutila.fi/>

Nordic
Nature Health hub

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica
Europeiska regionala utvecklingsfonden

Text och bild: Sara Käll-Fröjdö & Maria Hofman-Bergholm / Yrkehögskolan Centria, juli 2020

Nordic Nature Health Hub är ett Interreg-projekt (Botnia Atlantica) som pågår 1.9.2018 – 31.8.2021. Naturresursinstitutet (Luke) i Finland fungerar som koordinator. Med i projektet är Yrkehögskolan Centria, Vasa universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Hushållningssällskapet Norrbotten-Västerbotten, Region Västerbotten, Umeå universitet, Kristinestads Näringslivcentral AB och Region Västerbotten

Arbetsverksamhet som specialomsorg för personer med funktionsnedsättning

Enligt specialomsorgslagen i Finland bör det ordnas "arbetsverksamhet som specialomsorg för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Arbetsverksamhet kan ordnas på arbets- och dagcentraler eller som öppen arbetsverksamhet (s.k. utlokaliserat arbete), där personen arbetar på en vanlig arbetsplats tillsammans med den övriga arbetsgemenskapen. De som arbetar är klienter, inte arbetstagare och de är inte anställda. Det är inte fråga om lönearbete i ett anställningsförhållande, utan om ett omsorgsförhållande. Personer med intellektuell funktionsnedsättning som deltar i arbetsverksamhet ersätter i allmänhet själva sina måltider. Kommunen ersätter kostnader för arbetshandledning och behövliga transporter till arbetsplatsen. Avsikten med dagverksamhet är inte att tillverka produkter eller producera tjänster som kan säljas. Dagverksamheten ska ordnas så att en person med grav funktionsnedsättning kan delta i verksamheten fem dagar i veckan, eller mer sällan om personen kan delta i dagverksamheten på deltid eller om det finns något annat skäl till det. (Socialskyddsguiden 2020 FDUV)

